

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-111>

УДК 330.131.7

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

SOCIAL RISK MANAGEMENT IN CRISIS CONDITIONS

Кульчицький Іван Івановичкандидат економічних наук, старший викладач,
Львівський інститут менеджменту
ORCID: 0009-0000-6294-7863**Kulchytskyi Ivan**

Lviv Institute of Management

У роботі наведено сутність соціальних ризиків та розкрито класифікацію соціальних ризиків. В статті ґрунтовано основні учасниками процесу управління ризиками: державні органи влади, соціальні інституції та організації, роботодавці та бізнес, наукові установи та експерти та громадяни. Доведено, що ризик-менеджмент є ключовим інструментом в управлінні соціальними ризиками, спрямованим на виявлення, оцінку, мінімізацію та моніторинг потенційних загроз. Висвітлено, що в умовах пандемії пріоритетом ризик-менеджменту в соціальній сфері стало збереження здоров'я населення, що підняло медичні ризики на перший план у системі соціального захисту. В дослідженні наведено, що вторгнення РФ спричинило значне зростання соціальних ризиків. В роботі зазначено основні напрями сучасної системи управління соціальними ризиками, які спрямовані на підтримку населення в умовах війни.

Ключові слова: соціальні ризики, управління, класифікація соціальних ризиків, ризик-менеджмент, соціальний захист, соціальна сфера, пандемія, воєнний стан.

Social risks always accompany the development of society, but their relevance increases significantly in times of crisis. Political instability, economic shocks, military conflicts or pandemics lead to the deepening of social problems, such as unemployment, poverty, inequality and social disintegration. In such conditions, effective management of social risks becomes not only a task of state institutions, but also a guarantee of maintaining social stability. Social risks in times of crisis are complex in nature, as they affect several spheres of social life at once. Social risks are a multifaceted concept that covers various aspects of social life that can negatively affect its stability, well-being and development. Due to their complexity, social risks have numerous definitions that reflect different approaches to their understanding, analysis and management. The Constitution of Ukraine distinguishes such types of social risks as old age, unemployment, loss of a breadwinner and loss of working capacity. Social risk management involves the participation of various actors who interact to identify, assess and minimize them. The main participants in this process are: 1. Government authorities. 2. Social institutions and organizations. 3. Employers and business. 4. Scientific institutions and experts. 5. Citizens. This comprehensive approach, combining the efforts of various actors, contributes to the effective management of social risks and maintaining stability in society and is the basis for the formation of risk management. Russia's full-scale invasion of Ukraine has significantly impacted social risk management, creating complex challenges for the social protection system. The conflict has forced the government to review existing mechanisms and develop new strategies to mitigate the negative consequences. In response to the new challenges, the following social risk management measures have been proposed to support the population in wartime: 1. Social assistance programs have been expanded. 2. Legislative changes have been made, namely, amendments to the laws of Ukraine regulating social protection, to ensure more effective support for vulnerable groups of the population. 3. International organizations have been involved to provide humanitarian and financial assistance, etc.

Keywords: social risks, management, classification of social risks, risk management, social protection, social sphere, pandemic, martial law.

Постановка проблеми. Соціальні ризики завжди супроводжують розвиток суспільства, але їхня актуальність значно зростає в умо-

вах кризи. Політична нестабільність, економічні потрясіння, воєнні конфлікти або пандемії призводять до поглиблення соціальних

проблем, таких як безробіття, бідність, нерівність і соціальна дезінтеграція. У таких умовах ефективно управління соціальними ризиками стає не лише завданням державних інституцій, а й запорукою збереження суспільної стабільності. Соціальні ризики в кризових умовах мають комплексний характер, адже зачіпають одразу кілька сфер суспільного життя. Наприклад, економічна криза спричиняє безробіття, яке, у свою чергу, підвищує рівень злочинності та соціального напруження. Пандемії, як COVID-19, створюють ризики для здоров'я, освіти й соціальної взаємодії, посилюючи відчуття невизначеності та ізоляції. Кризи, особливо тривалі, часто руйнують звичні механізми підтримки населення, послаблюють інституційну спроможність держави та загрожують базовим правам громадян. У цих умовах управління соціальними ризиками набуває критичного значення, оскільки спрямоване на зниження негативних наслідків для найбільш вразливих категорій населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Соціальні ризики були і залишаються актуальною темою досліджень багатьох фахівців, таких як В. Буряк, П. Пилипенко, О. Мачульська, С. Синчук, Ю. Саєнко, Т. Коноплицька, Л. Шевченко, Г. Назарова, Н. Борецька. Значний внесок у дослідження управління ризиками внесли такі науковці – Д. Кравець, О. Бенч, В. Степано, І. Соколюк, О. Слободянюк, Н. Калмикова. Серед основних дослідників, які присвятили свої праці вивченню управління соціальними ризиками є О. Білик, Ю. Блинда, Т. Письменна, О. Вовченко та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, потребують подальшого дослідження обґрунтування особливостей управління ризиками в кризових умовах. Доцільно розкрити акценти ризик-менеджменту в соціальній сфері в умовах воєнного стану в державі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На основі узагальнення дослідників щодо соціальних ризиків визначити особливості управління ризиками в кризових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління соціальними ризиками є важливою складовою сучасної соціальної політики, що охоплює процеси виявлення, оцінки та мінімізації ризиків, які можуть негативно вплинути на суспільство та окремих громадян. Це дослідження розгляне основні аспекти управління соціальними ризиками, їх джерела та методи, а також вплив пандемії

COVID-19 та повномасштабного вторгнення на ці процеси.

Соціальні ризики – це багатогранне поняття, яке охоплює різноманітні аспекти суспільного життя, що можуть негативно впливати на його стабільність, добробут та розвиток. Через свою складність соціальні ризики мають численні визначення, які відображають різні підходи до їхнього розуміння, аналізу та управління (табл. 1).

Соціальні ризики – це ймовірні події або обставини, які можуть призвести до негативних наслідків для індивідів або суспільства в цілому. Соціальний ризик також можна визначити як діяльність або бездіяльність людини, яка вимагає оцінки власних дій, вироблення необхідних соціальних якостей аби протистояти погіршенню рівня якості життя.

Особливості соціальних ризиків є такі фактори: виникають в соціальній сфері та впливають на державу і в деякій мірі на людину; виникнення і рівень впливу залежить від соціальної політики і характеру її реалізації; передбачають наявність кількох варіантів прийняття рішень; закріплені законодавством і за умови настання держава зобов'язана надати необхідну допомогу; носять об'єктивний характер і не можуть бути усунені людиною самостійно, порушують звичайний ритм життя, зумовлюють матеріальну незабезпеченість особи; потенційні для кожної людини [8]. Вони можуть бути пов'язані з економічними, політичними, екологічними та культурними аспектами життя. Основні категорії соціальних ризиків включають:

- економічні ризики (безробіття, інфляція, зниження доходів);
- соціальні ризики (бідність, нерівність, соціальна ізоляція);
- політичні ризики (нестабільність, корупція, порушення прав людини);
- екологічні ризики (зміна клімату, природні катастрофи).

Конституція України відокремлює такі види соціальних ризиків як старість, безробіття, втрата годувальника та втрата працездатності. Різноманітні нормативно-правові документи, соціально-правові статті та наукові дослідження авторитетних вчених і дослідників свідчать, що найпоширенішими видами соціальних ризиків є: малозабезпеченість, втрата працездатності (як тимчасова, так і постійна), безробіття та втрата годувальника (смерть).

Комплексна система управління соціальними ризиками базується на трьох ключових

Таблиця 1

Визначення поняття «Соціальний ризик»

Автор	Визначення
В. Я. Бурак та П. Д. Пилипенко [1]	Соціальний ризик – соціально значима обставина об'єктивного характеру, з настанням якої громадяни (члени їхніх сімей) не здатні самостійно себе утримувати, а тому потребують додаткового матеріального захисту з боку держави
С. М. Синчук [2]	Соціальні ризики характеризуються наявністю певних ознак: 1) мають виключно об'єктивний характер (настають незалежно від волі особи та не можуть бути усунені нею самостійно через зовнішні чинники, а не з будь-яких суб'єктивних причин); 2) обмежують (чи порушують) життєдіяльність людини та зумовлюють її соціальну незабезпеченість; 3) закріплені національним законодавством як обставини, внаслідок настання яких особа може потребувати допомоги держави чи суспільства; 4) є потенційно закономірними для кожної людини (обов'язково або, як правило, трапляються чи можуть трапитися за певних обставин)
Ю. Саєнко [3]	Соціальний ризик як рівень втрати будь-якої соціально значимої складової повсякденного життя, незалежно від характеру джерела (технічного, економічного, екологічного та ін.), його можна виразити у вигляді комплексної кількісно-якісної оцінки.
Т. Коноплицька [4]	Під соціальними ризиками розуміються ризики, які є значущими для людини як соціальної істоти у її повсякденному житті, що впливають на її життя, зв'язки з іншими членами суспільства та соціальними групами, визначення місця особи у соціальній структурі суспільства тощо
Л. Шевченко [5]	Пропонує розглядати соціальні ризики лише в контексті відносин між найманим працівником та роботодавцем. У даному випадку соціальні ризики знаходять прояв у низькій вартості робочої сили, тінізації заробітної плати, дискримінації в оплаті праці
Г. Назарова [6]	Розглядає соціальні ризики через призму кадрової безпеки підприємства, пов'язуючи їх з ймовірними втратами в процесі управління персоналом
Н. Борецька [7]	Соціальні ризики як можливі небезпеки, реалізація яких матиме негативні наслідки для життя, здоров'я, працездатності, матеріального добробуту, психологічного стану працюючої людини, її сім'ї та нащадків. Ці ризики обумовлені недосконалістю законодавства з охорони праці та неналежним виконанням норм і стандартів виробничої безпеки

Джерело: складено автором на основі [1–7]

принципах: превентивності, тобто попередження виникнення соціального ризику; системності, що передбачає інтеграцію різних видів соціальної підтримки для забезпечення комплексного підходу; та гнучкості, тобто адаптації системи до змінюваних умов і нових викликів. Усі згадані принципи реалізуються через різні організаційно-правові форми соціального забезпечення [9].

Управління соціальними ризиками передбачає участь різних суб'єктів, які взаємодіють для їх ідентифікації, оцінки та мінімізації. Основними учасниками цього процесу є:

1. Державні органи влади: уряд та міністерства (наприклад, Міністерство соціальної політики) розробляють нормативно-правові акти, програми соціального захисту та полі-

тики для зниження впливу ризиків; місцеві органи влади впроваджують соціальні програми на регіональному рівні, забезпечуючи адресну допомогу та підтримку.

2. Соціальні інституції та організації – служби соціального захисту населення працюють безпосередньо з вразливими категоріями населення, надаючи матеріальну допомогу, консультації та підтримку; Пенсійний фонд та інші фонди страхування виконують функцію соціального забезпечення у разі настання ризиків (втрата працездатності, безробіття, пенсійне забезпечення). Організації, такі як ООН, Червоний Хрест, ЮНІСЕФ або Міжнародна організація праці, забезпечують фінансову, технічну та експертну підтримку для реалізації програм управління соціаль-

ними ризиками в країнах із кризовими умовами. Вони також впроваджують глобальні стандарти у сфері соціального захисту.

Громадські організації та благодійні фонди – сьогодні є драйверами соціальної підтримки. Вони підтримують функціонування найбільш соціально чутливих сфер суспільного життя, серед яких: опіка та піклування, законне представництво та надання правової допомоги; реалізація програм соціального захисту, соціального забезпечення та надання соціальних послуг; подолання бідності, забезпечення прав людини та основоположних свобод. Громадські організації сприяють розвитку територіальних громад і розширенню міжнародної співпраці України. Основна їхня діяльність спрямована на підтримку вразливих соціальних груп, таких як малозабезпечені родини, люди з інвалідністю чи сім'ї, які втратили годувальника, вимушено переміщені особи.

3. Роботодавці та бізнес. Участь бізнесу проявляється через соціальні ініціативи, програми страхування працівників, підтримку їхнього здоров'я, надання робочих місць та розвиток корпоративної соціальної відповідальності. Особливе місце в соціальній сфері відводиться соціальному бізнесу, який є проміжною ланкою між бізнесом та неприбутковими організаціями, основною метою якого є вирішення соціальних проблем певної громади, соціуму.

4. Наукові установи та експерти. Науковці відіграють важливу роль у системі управління соціальними ризиками, забезпечуючи аналіз і прогнозування їх впливу на суспільство. Вони досліджують причини, масштаби та наслідки соціальних ризиків, розробляючи інноваційні методи і моделі для їх ідентифікації, моніторингу та мінімізації. Завдяки використанню аналітичних і математичних підходів науковці створюють інструменти прогнозування, що дозволяють передбачати потенційні загрози та їхній вплив на різні соціальні групи. Одним із ключових напрямів їхньої діяльності є підготовка рекомендацій для державних органів і громадських організацій. Ці рекомендації допомагають у розробці ефективних програм соціального захисту та стратегій зменшення ризиків. Крім того, науковці здійснюють оцінку ефективності вже впроваджених заходів, пропонуючи шляхи для їхнього вдосконалення.

5. Громадяни. Громадяни відіграють важливу роль у системі управління соціальними ризиками, оскільки вони не лише є споживачами соціальних послуг, а й активними учас-

никами процесу зменшення ризиків та підтримки стабільності в суспільстві. Їхня участь проявляється на індивідуальному, громадському та національному рівнях. Однією з ключових ролей громадян є попередження та самозахист. Люди можуть мінімізувати вплив соціальних ризиків, дотримуючись відповідних рекомендацій, страхуючи своє життя та майно, зберігаючи фінансову стабільність та розвиваючи навички адаптації до змін. Наприклад, планування пенсійних заощаджень або участь у програмах професійного розвитку допомагають зменшити ризики безробіття чи бідності. Крім того, громадяни мають важливу функцію у впливі на формування політики через участь у громадських слуханнях, зверненнях до органів влади та обговореннях проєктів законів. Активна громадянська позиція сприяє розробці програм соціального захисту, які враховують реальні потреби суспільства. Таким чином, громадяни є невід'ємною частиною системи управління соціальними ризиками, активно сприяючи її ефективності через самоорганізацію, участь у розробці політик, інформаційну підтримку та самозахист. Їхня залученість є запорукою побудови стійкого та відповідального суспільства.

Цей комплексний підхід, що об'єднує зусилля різних суб'єктів, сприяє ефективному управлінню соціальними ризиками та підтримці стабільності в суспільстві та є підґрунтям формування ризик-менеджменту. Ризик-менеджмент є ключовим інструментом в управлінні соціальними ризиками, спрямованим на виявлення, оцінку, мінімізацію та моніторинг потенційних загроз для суспільства. Його основне завдання – знизити вплив негативних факторів, що можуть призводити до соціальної нестабільності, і створити умови для сталого розвитку суспільства.

Ризик-менеджмент, або управління ризиками, розглядається як сукупність методів аналізу і нейтралізації чинників ризиків, об'єднаних у систему планування, моніторингу та дій, що коригують ризикову ситуацію [10]. З позиції соціального захисту ризик-менеджмент доцільно розглядати як його важливіший інструмент, а стосовно управління соціальними ризиками – як соціальний ризик-менеджмент. Він є підсистемою традиційного менеджменту і охоплює ризики, що виникають у соціальній сфері життєдіяльності суспільства. Менеджмент соціальних ризиків – це один із методів управління соціальною сферою, який передбачає: 1) вихід за межі вузькопрофесійних уявлень (наприклад,

урахування чинників не лише цього ризику, а й навколишніх ризиків даної сфери); 2) формалізацію існуючих знань (розгляд ризику з системних позицій, формалізацію існуючих знань для визначення порядку дій, правил прийняття однозначних рішень у невизначених умовах тощо); 3) експертизу прийнятих рішень з метою виявлення латентних ризиків із подальшим коригуванням самих рішень (наприклад, неприйняття закону про ринок орної землі створює ризик державного дефолту, що залишається поза увагою законодавців); 4) цільову організацію процесу управління (створення окремих підрозділів ризик-менеджменту або підготовку фахівців певного напрямку тощо) [11].

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на систему управління соціальними ризиками, поставивши перед нею нові виклики. Серед них – зростання безробіття через закриття підприємств, обмежений доступ до медичних послуг та соціальної допомоги, а також посилення соціальної ізоляції та психоемоційного напруження серед населення. Разом із тим, пандемія суттєво трансформувала підходи до управління соціальними ризиками. Зокрема, пріоритетом стало збереження здоров'я населення, що підняло медичні ризики на перший план у системі соціального захисту, а також відбулася адаптація механізмів моніторингу та оцінки соціальних ризиків до нових умов і викликів.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну суттєво вплинуло на управління соціальними ризиками, створивши складні виклики для системи соціального захисту. Конфлікт змусив уряд переглядати наявні механізми й розробляти нові стратегії для зменшення негативних наслідків.

Вторгнення спричинило значне зростання соціальних ризиків, серед яких:

– масове безробіття через зупинку діяльності багатьох підприємств унаслідок бойових дій;

– втрата житла через руйнування інфраструктури та окупацію територій, що створило нагальну потребу в наданні соціальної допомоги;

– поширення психологічних травм і стресу серед населення.

Ці виклики вимагають ефективних та швидких рішень для забезпечення підтримки постраждалих і зміцнення соціальної стабільності в країні.

У відповідь на нові виклики були запропоновані такі заходи управління соціальними

ризиками, спрямовані на підтримку населення в умовах війни:

1. Розширено програми соціальної допомоги. Уряд запровадив нові програми для підтримки внутрішньо переміщених осіб [12; 13] (далі ВПО), які включають програми субсидування працевлаштування для ВПО [12; 14], задля допомоги в інтеграції на новому місці проживання; можливості отримання ваучерів на перенавчання для осіб, які постраждали від війни, включаючи військовослужбовців і людей з інвалідністю та осіб, які втратили роботу [15].

2. Внесено зміни до законодавства, а саме, зміни до законів України [14], що регулюють соціальний захист, щоб забезпечити більш ефективну підтримку вразливих груп населення.

3. Залучено міжнародні організації для надання гуманітарної та фінансової допомоги [16]. З метою покращення управління соціальними ризиками було посилено моніторинг ситуації в країні, введено системний аналіз соціально-економічних умов для своєчасного реагування на зміни, залучено іноземних експертів і розвинуто партнерство з науковими установами для розробки ефективних стратегій управління ризиками.

4. Посилено значимість і впливовість соціальної солідарності та партнерства у формі активізації громадських ініціатив, волонтерських рухів та благодійних організацій для підтримки постраждалих, залучено бізнес та приватний сектор до програм соціальної відповідальності [17].

5. Внесено зміни у соціальному захисті дітей, запроваджено можливість тимчасового влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, до дитячих будинків сімейного типу [18]. Також реалізовано обов'язкову евакуацію дітей з небезпечних територій [19].

6. Підвищено адресність соціальної допомоги шляхом введення нових підстав для надання статусу дитини, позбавленої батьківського піклування, що дозволяє врахувати специфіку війни [20].

7. Відновлено достроковий вихід на пенсію за півтора року до настання пенсійного віку для осіб з достатнім стажем роботи [21].

8. Змінено умови виплат по безробіттю – максимальний розмір допомоги з безробіття зменшено до однієї мінімальної заробітної плати, а термін виплат обмежено 90 днями [15].

9. Розроблено процедуру екстреного надання соціальних послуг: обласним і район-

ним адміністраціям надано повноваження визначати особливості екстрених соціальних послуг у разі загрози життю або здоров'ю особи; соціальним службам надано право надавати послуги без наявності всіх документів у осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах через війну.

10. Удосконалено процес цифровізації та єдиної інформаційної системи соціальної сфери [22] (ЄІССС), що дозволяє покращити контроль за виплатами і спростити отримання різних видів соціальної підтримки для громадян.

Висновки. Запроваджені заходи управління соціальними ризиками в Україні в умо-

вах війни та постковідного періоду свідчать про адаптацію системи соціального захисту до нових викликів. Уряд активно працює над забезпеченням підтримки найбільш вразливих груп населення, включаючи дітей, людей з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб, системно відбувається розширення програм допомоги, зміни в законодавстві та активізація громадських ініціатив. Систематичний моніторинг і оцінка ризиків залишаються ключовими елементами для ефективного управління в цій складній ситуації. Адже ці кроки є важливими для забезпечення стабільності та добробуту населення на сьогоднішній час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Право соціального забезпечення : підручник / П. Д. Пилипенко, В. Я. Буряк, С. М. Синчук та ін. ; за ред. П. Д. Пилипенка. Київ : Ін Юре, 2008. 504 с.
2. Синчук С. Теорія соціального ризику за правом соціального забезпечення. *Право України*. 2023. № 3. С. 55–60.
3. Саєнко Ю. І. Соціальні ризики та шанси. Соціальні ризики. Київ : ПЦ «Фоліант», 2004. Т. 2. С. 12–51.
4. Коноплицька Т. О. Соціальні параметри ризиків: автореф. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04. Київ, 2007. 18 с.
5. Шевченко Л.С. Соціальні ризики найманих працівників у сфері оплати праці. *Економічний простір*. 2008. № 12/1. С. 57–64.
6. Назарова Г. В. Кадрова безпека підприємства: загрози, ризики, функції та методи управління. *Праця в XXI столітті: нові тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток*. Т. 2. Київ: КНЕУ, 2012. С. 220–230.
7. Борецька Н. П. Механізми управління ризиками у сфері охорони праці. Огляд цін українського та світового товарних ринків: [бюлетень]. Київ: Держззовнішінформ, 2007. С. 164–167.
8. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри; за ред. Л. Г. Скокової. Київ : Інститут соціології НАН України. 2021. 295 с.
9. Білик О. І. Вплив пандемії на зміну системи управління соціальними ризиками. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 4(94). С. 117–122.
10. Романовська Ю. А., Гаврилюк О. Р. Фінансова база соціальних гарантій. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 60. С. 115–122.
11. Березіна С. Б. Моделі управління соціальними ризиками. Експериментальні та теоретичні дослідження в сучасних науках. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. м. Суми. 2018. С. 26–33.
12. Ніколаєва О., Доронцева Є. Місія (не)можлива? Як держава змінює соціальну політику для захисту найвразливіших під час війни. *VoxUkraine | «Вокс Україна»*. URL: <http://surl.li/ragkrs> (дата звернення: 18.10.2024)
13. Sluhotska V. M. Social risks as an element of the system of social protection of citizens of Ukraine. *Juridical scientific and electronic journal*. 2022. P. 311–313.
14. 20 мільйонів євро підтримки для ВПО, українців, що повернулись додому, та приймаючих громад трьох постраждалих від війни областей. Міністерство економіки України. URL: <http://surl.li/uzyiho> (дата звернення: 18.10.2024)
15. Умови та порядок призначення допомоги по безробіттю під час дії воєнного стану. Платформа правових консультацій – WikiLegalAid. URL: <http://surl.li/rocabu> (дата звернення: 18.10.2024)
16. Донорська допомога – міждержавні організації, урядові донори, суспільні донори. Інвестиції в Київ та Україну, інвестиційні проекти Києва, пропозиції для бізнесу від України та Києва. URL: <https://investinkyiv.gov.ua/ua/donorska-dopomoga> (дата звернення: 18.10.2024)
17. Учасники проектів Вікімедіа. Список волонтерів російсько-української війни (2014 – дотепер). Вікіпедія. URL: <http://surl.li/lbgamh> (дата звернення: 18.10.2024)
18. Мінсоцполітики: 3 1 квітня діти загиблих добровольців отримують державну соціальну допомогу в підвищених розмірах. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/23659.html> (дата звернення: 18.10.2024)

19. Оголошено примусову евакуацію дітей з їхніми батьками з деяких населених пунктів Сумщини – Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <http://surl.li/nknmct> (дата звернення: 18.10.2024)
20. Тимчасове влаштування дитини, яка залишилася без батьківського піклування. Гід з державних послуг – Гід онлайн Дія. URL: <http://surl.li/byupnem> (дата звернення: 18.10.2024)
21. Міщенко К. Відновлення права на достроковий вихід на пенсію. *FactorAcademy*. URL: <http://surl.li/lfzvvg> (дата звернення: 18.10.2024)
22. Про Єдину інформаційну систему соціальної сфери. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/886/> (дата звернення: 18.10.2024)

REFERENCES:

1. Pravo sotsialnoho zabezpechennia [Social security law]: pidruchnyk [textbook] / P. D. Pylypenko, V. Ia. Buriak, S. M. Sychuk ta in. (2008); za red. P. D. Pylypenka. Kyiv : In Yure. 504 p.
2. Sychuk S. (2023). Teoriia sotsialnoho ryzyku za pravom sotsialnoho zabezpechennia [Social risk theory in social security law]. *Pravo Ukrainy*. no 3. pp.55-60.
3. Saienko Yu. I. (2024). Sotsialni ryzyky ta shansy. Sotsialni ryzyky [Social risks and opportunities. Social risks]. Kyiv : PTs «Foliant», no. 2, pp. 12–51.
4. Konoplytska T. O. (2007). Sotsialni parametry ryzykiv [Social parameters of risks]: avtoref. dys. ... kand. sotsiol. nauk : 22.00.04. Kyiv. 18 p.
5. Shevchenko L. S. (2008) Sotsialni ryzyky naimanykh pratsivnykiv u sferi oplaty pratsi [Social risks of employees in the field of remuneration]. *Ekonomichnyi prostir*, no 12/1, pp. 57–64.
6. Nazarova H. V. (2012) Kadrova bezpeka pidpriemstva: zahrozy, ryzyky, funktsii ta metody upravlinnia [Enterprise personnel security: threats, risks, functions and management methods]. *Pratsia v XXI stolitti: novi tendentsii, sotsialnyi vymir, innovatsiinyi rozvyto*, no. 2. Kyiv: KNEU, pp. 220–230.
7. Boretska N. P. (2007) Mekhanizmy upravlinnia ryzykamy u sferi okhorony pratsi [Risk management mechanisms in the field of occupational safety]. *Ohliad tsin ukrainskoho ta svitovoho tovarnykh rynkiv: [biuletyn]*. Kyiv: Derzhzovnishinform, pp. 164–167.
8. Ryzyky v suchasnomu nestabilnomu suspilstvi: sotsialni i kulturni vymiry [Risks in a modern unstable society: social and cultural dimensions]; za red. L.H. Skokovoi (2021). Kyiv: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy. 295 p.
9. Bilyk O. I. (2020). Vplyv pandemii na zminu systemy upravlinnia sotsialnyimi ryzykamy [The impact of the pandemic on changing the social risk management system]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, no. 4(94), pp. 117–122.
10. Romanovska Yu. A., Havryliuk O. R. (2021). Finansova baza sotsialnykh harantii [Financial basis of social guarantees]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 60, pp. 115–122.
11. Nikolaieva O., Dorontseva Ye. Misiia (ne)mozhlyva? Yak derzhava zminiue sotsialnu polityku dlia zakhystu naivrazlyvishykh pid chas viiny [Mission (im)possible? How the state changes social policy to protect the most vulnerable during war]. *VoxUkraine | «Voks Ukraina»*. Available at: <http://surl.li/ragkrs> (accessed October 18, 2024).
12. Sluhotska V. M. (2022). Social risks as an element of the system of social protection of citizens of Ukraine. *Juridical scientific and electronic journal*, pp. 311–313.
13. 20 milioniv yevro pidtrymky dlia VPO, ukraintsv, shcho povernulys dodomu, ta pryimaiuchykh hromad trokh postrazhdalykh vid viiny oblastei Ministerstvo ekonomiky Ukrainy [20 million euros in support for IDPs, Ukrainian returnees and host communities in three war-torn regions. Ministry of Economy of Ukraine]. Available at: <http://surl.li/uzyiho> (accessed October 18, 2024)
14. Umovy ta poriadok pryznachennia dopomohy po bezrobittiu pid chas dii voiennoho stanu – WikiLegalAid. Platforma pravovykh konsultatsii – WikiLegalAid [Conditions and procedure for granting unemployment benefits during martial law. Legal consultation platform – WikiLegalAid]. Available at: <http://surl.li/rocabu> (accessed October 18, 2024)
15. Donorska dopomoha – mizhderzhavni orhanizatsii, uriadovi donory, suspilni donory. Investytsii v Kyiv ta Ukrainu, investytsiini proekty Kyieva, propozytsii dlia biznesu vid Ukrainy ta Kyieva [Donor aid – intergovernmental organizations, government donors, public donors. Investments in Kyiv and Ukraine, investment projects in Kyiv, business proposals from Ukraine and Kyiv]. Available at: <https://investinkyiv.gov.ua/ua/donorska-dopomoga> (accessed October 18, 2024)
16. Uchasnyky proektiv Wikimedia. Spysok volonteriv rosiisko-ukrainskoi viiny (2014 – doteper). Wikipediia. [Wikimedia project participants. List of volunteers of the Russian-Ukrainian war (2014–present). Wikipedia]. Available at: <http://surl.li/lbgamh> (accessed October 18, 2024)

17. Minsotspolityky: Z 1 kvitnia dity zahyblykh dobrovoltsiv otrymuiut derzhavnu sotsialnu dopomohu v pidvysychenykh rozmirakh. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy [Ministry of Social Policy: From April 1, children of deceased volunteers will receive increased state social assistance. Ministry of Social Policy of Ukraine]. Available at: <https://www.msp.gov.ua/news/23659.html> (accessed October 18, 2024)
18. Oholosheno prymusovu evakuatsiiu ditei z yikhnimy batkamy z deiakykh naselenykh punktiv Sumshchyny – Ministerstvo z pytan reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorii Ukrainy [Forced evacuation of children with their parents from some settlements of Sumy region announced – Ministry for Reintegration of Temporarily Occupied Territories of Ukraine]. Available at: <http://surl.li/nknmct> (accessed October 18, 2024)
19. Tymchasove vlashtuvannia dytyny, yaka zalyshylasia bez batkivskoho pikluvannia. Hid z derzhavnykh posluh – Hid onlain Diia [Temporary placement of a child left without parental care. Guide to public services – Guide online Action.]. Available at: <http://surl.li/bypnem> (accessed October 18, 2024)
20. Mishchenko K. Vidnovlennia prava na dostrokovyi vykhid na pensiiu. FactorAcademy [Restoration of the right to early retirement]. *FactorAcademy*. Available at: <http://surl.li/lfzvzq> (accessed October 18, 2024)
21. Pro Yedynu informatsiinu systemu sotsialnoi sfery. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy [About the Unified Information System of the Social Sphere. Ministry of Social Policy of Ukraine]. Available at: <https://www.msp.gov.ua/projects/886/> (accessed October 18, 2024)